

če biti u budućnosti sudbina naša? Koja će krv predobiti, latinska oli slavenska? Oli druge još narode čekaš u udaljenim vjekovima. Dalmacijo moja! Malena si medju jugoslavenskim sestrama svojim; ali neki mi glas svedjer govori, da ti ne ćeš biti manja ni ružnija, nego da će se pjesme tvoje na daleko čuti i upokojit će u grobu sinove tvoje, koji su umrli ufajući se u tebe, i plačuci ne svoje nesreće, nego bratinske.«

Že pred dvema letoma so vzbudile občno pozornost dr. I. Brozove: „**Crtice iz hrvatske književnosti**“, katerih prvi zvezek ali uvod nam je tedaj »Matica« podala. Zdaj je izšel drugi zvezek tega dela, (8°. Str. 196. Cena 1 gld. 20 kr.) v katerem se nahajajo spisi o cerkveni književnosti. Pisatelj je porazdelil knjigo v tri dele: v prvem nam pripoveduje o prvih prosvetiteljih slovanskih, o Cirilu in Metodu, v drugem o glagoljski, a v tretjem o bogomilski književnosti. Ta zvezek bi morda le malokoga zanimal, da ga ni spisalo spretno pero Brozovo; čitajoč ta zvezek skoro ne opaziš, da imaš pred seboj strogo znanstveno knjigo; vsebina je jako ugodno razdeljena in povsod navedenih tudi nekaj primerov, posebno je pa zanimiv zadnji del: o bogomilih, o njihovi veri in književnosti in pa nekoliko primerov iz lažnih ali apokrifnih knjig (življenje Asenete, žene egiptovskega Jožefa, prepiranje Jezusovo s hudičem in pa preblažena Devica Marija v peklju, kar pripoveduje tudi hrv.-srb. nar. pesem). Celo delo o hrvatski književnosti hode zelo zanimivo in pa dragoceno, da bi ga le večji in marljivi pisatelj dovršil, a »Matica« zopet skoraj svoje čitatelje s tretjim zvezkom razveselila.

Ni dolgo od tega, kar so Hrvatje praznovali dvestoletnico osvobojenja kršne Like in ravne Slavonije od vlasti divjih Turkov. Tudi »Matica hrvatska« je hotela, da to slovesnost povzdigne, a povzdignila jo je, ko je izdala knjigo Radoslava Lopašiča: „**Dva hrvatska junaka Marko Mešić i Luka Ibrišimović**“. (Sedem slik.) 8°. Str. 167. Cena 80 kr. — Po bitki pri Dunaju

l. 1683 so izgubljevali Turki eno pokrajino za drugo, in tako so tudi Hrvatje zapodili Turke; a v tem junaškem boju vodila in navduševala sta jih največ junaka Marko Mešić in Luka Ibrišimović. Pop Marko Mešić se je rodil okoli l. 1640 v Brinju in postal, naobrazivši se po raznih mestih, duhovnik, a zaradi zaslug so ga imenovali skoro arhidijakona in kanonika senjskega. Največ z njegovim nagovarjanjem je ustala Lika in Krbava, kateri sta bili do tedaj turški, proti Turkom, in se po mnogih bojih in junaških delih odcepili l. 1692 popolnoma od Turkov. Ali Mešić ni bil samó v boju junak, nego lje tudi v miru deloval kakor pravi misijonar in pokrstil do 900 Turkov, kateri so bili ostali še v Liki in Krbavi. Vse svoje življenje je deloval le v korist svojemu narodu in dovršil svoje trudapolno življenje 2. februarija 1713 v Karlobagu. — Kakor Mešić v Liki, tako se je proslavil v Slavoniji junaški frančiškan Fra Luka Ibrišimović, zaradi svojega junaštva »sokol« imenovan. Ibrišimović se je porodil najbrže v Požegi okoli l. 1620, stopil v samostan, postal prvo v Veliki, potem pa v Našicah gvardijan; a Zagrebški škof Martin Borković imenoval ga je l. 1673 svojega vikarja. On in njegovi frančiškani so nagovarjali narod na vstajo in ga potem v bojih vodili, dokler niso l. 1687 Slavonijo srečno osvojili. A še l. 1689 so napadli Turki zopet Slavonijo in je Fra. Luka sam s svojimi četami na nekem hribcu blizu Požege, kateri se od tedaj zove »Sokolovac«, slavno premagal Turke. Junaški frančiškan je še veliko pretrpel od svojih sovražnikov in umrl l. 1698 v Požegi.

Pisatelj je zgodovinar na glasu, vendar ima še to posebno zaslugo, da umé jako zabavno in živo pisati. Tudi tukaj nam ni podal samó dveh životopisov, nego verno sliko Hrvatske koncem 17. stoletja z vsemi potankostmi. A to je jako koristno, naj Hrvati vidijo, kakovo je bilo stanje njih domovine pred 200 leti in da je osvobojenje domovine od Turkov največ njih lastna zasluga, ne pa zasluga nemških generalov, kakor govoré službena poročila in pa druge nemške zgodovinske knjige. (Konec.)

Raznoterosti.

† **Dr. Makso Samec**

je umrl dné 19. avgusta v Kamniku, kjer je že bival od l. 1877. Rojakom slovenskim je znan kot pisatelj, kot deželni poslanec in praktični zdravnik. Rodil se je na Štajarskem v Arclinu pri Vojniku dné 10. oktobra 1844. Učil se je v Gradcu medicine, služboval kot sekundarij v ljubljanski bolnišnici, bil zdravnik v Kamniku, pri železnici v Trstu in Postojni, nazadnje stalno v Kamniku.

Kot pisatelja (prelagatelja) smo ga spoznali najprej iz gladkega prevoda Turgenjevega „Dim“a. Poslovenil je tudi »Pomladanske valove«. Na znanstvenem polju je opisal l. 1876 v Maticnem

Letopisu »možgane«, pisal nekaj malega o »karnibalizmu«, zlasti pa spisal: »Vpliv vpijančljivih pijač«, 1880. Njegovi znanstveni spisi niso bili ugodno ocenjevani, v »možganih« so dosti jasno izražena materijališka načela, dasi dr. Bleiweis sam ni tega izprevidel.

V prejšnjih časih dovolj odločen boritelj za nove ideje o narodnem napredku, bil je v zadnji dóbi mirnejši v političnih vprašanjih. Vedno je cenil lepo slovstvo in bil naročnik našemu listu. — Legel je primeroma mlad — v 45. letu — v rakev. Neki njegov častitelj poje torej v poslani nam pesmici med drugim: »In njega zdaj je črna prst zakrila, — Objela smrt ga v krepki možki dobi — Usoda strla nãd je brez števila.«

Bog mu izpolni sedaj nade njegove verne mladosti in daj mu večno srečo!

Jezikovna drobtina. Gospod Jos. Lendovšek piše v 8. številki »Lj. Zvona«, ko kritikuje novo izdajo »Janežičeve slov. slovnice«, na str. 497 to-le: V opombi: »Pomožnik *sem, biti* glasi se v železniku: naj bom (bodem), naj bo (bode), ali včasih tudi: naj sem, naj je itd.«, naj se namesto »ali včasih« tudi postavi: »nikdar« —

in v opazki ³⁾ pod črto pripomnim še: Tako uči Šolar (v. c. p. 24: »Das Verbum *biti* sein hat im Opt. I. naj bom, nie: naj sem). Naj dodam tema opazkama, da rabi narod v Adlešički fari (kakor tudi vsaj v nekaterih drugih — Uredn.) v beli Krajini vedno: naj sem, naj si, naj je. N. pr.: Ti si bolan. O.: Naj sem! (= naj bom!) — Bolan sem. O.: Naj si! (= hodi!) — Bolan je. O.: Naj je! (= naj bo!) J. š.

Vadnica.

(Piše dr. Fr. L.)

Nadejam se, da me nikdo izmed dragih čitateljev ne hode karal, ako prestopim tesne meje, katerih se je držala dosedaj »Vadnica«, in ta oddelek premenim iz ostrega sodišča v prijetno sprehajališče, v katero vabim mlade pesnike, pa tudi pisatelje sploh. Urednik ima večinoma toliko »na srcu«, da si vedno želi prilike povedati kaj, bodisi svojim dragim sotrudnikom, bodisi onim, ki želé sotrudniki postati. Pa tudi ti želé pogovarjati se z urednikom, in mnogokrat mu dohajajo ostro nasajena, včasih pikra, včasih pač tudi zeló prijazna pisma, zahtevajoča, naj urednik odpiše, naj se izjavi, naj pové svojo sodbo. Ubogi urednik! Ako imaš vsaj nekoliko prijateljev in ako si le količkaj natančen, nabere se ti nazadnje toliko »dolžnostij odgovarjanja«, da te mora biti strah te velike uredniške dolžnosti. Kako lepo uslugo mu skazujejo gospodi sotrudniki, ako mu dovolé izpregovoriti kaj z njimi v listu samem — sevéda tako, da nihče tajnosti ne izvé — o potrebnih stvareh! In za tako uslugo prosim tudi jaz, in svest sem si, da dovoljenja mi nikdo ne odreka.

Toda »Vadnica«! — preklicana šolska, nizka, poniževalna beseda! — Le počasi, dragi moj, ni tako hudo. Najprej naj izjavim, da si nikakor ne mislite naše »Vadnice« v onem pomenu, kakor bi bila za same nezrele plodove in za same ponesrečene početke ali »poskuse« v pesnikovanju. Ako bode kdaj treba kaj sitnega povedati — česar pa ne želim, — poklical bom na pomoč »oficijelno — uradno« uredniško »listnico«; uradniki pa že smejo nekoliko trdi ali celo neotesani biti, ta pravica je — pravijo — pri njih že zastarana. »Vadnica« pa neče imeti takega trdega posla. In ako drugače ne morem potolažiti dvomljivcev gledé »Vadničinih« dobrih namenov, naj zasukam vso stvar ter izjavim: »Vadnica« je za sedaj namenjena, da se urednik v njej vadi, in če pride vanjo kak sotrudnik, to je blizo tako, kakor če pride deželni predsednik ali kak umetnik k izkušnjam učencev »Glasbene Matice«. Ne, ne, nima zlobnih nakan »Vadnica«, verjemite mi! In če bi naposled vse zatiranje nič ne pomagalo, premenili bomo naslov nad vhodom v to sprehajališče ali v ta vrtec, in potem bode vse dobro. A letos še ne, tega ne pripušča doslednost.

»Dom in Svet« si šteje v zaslugo, da je vzbudil marsikatero moč za slovstveno delovanje, ki bi morebiti brez njega bila še dolgo

odlašala stopiti v javnost. Neprijatelji našega lista so to kmalu spoznali in zato so se trudili zasebno in javno, da bi odvrnili od lista sodelavce. Norčevali so se, zasmehovali urednika, farizejsko se čudili, kako je mogoče pametnemu človeku sodelovati pri takem listu, tudi priimki niso izostali — in vendar naš list ni razžalil žive duše, — saj stvarne, kritične opazke se ne morejo imenovati razžaljenje. Nazadnje se je pričelo pravo strahovanje sodelavcev, s tujo besedo bi rekli »terrorizovanje«, češ, »eksemplarno« je treba pokazati, kaj čaka onega, ki bi se drznil pisati za »Dom in Svet«. Vendar, čast našim sotrudnikom, velika večina ima razuma in značaja dovolj, da je razvidela, od kod prihaja nasprotovanje, da se tudi ni dala oplašiti. Bodi jim za to presrečna zahvala! Le vstrajajmo še dalje, in ako pride nad list ter nad sotrudnike še kaka druga nevihta, védimo, da nam so in bodo nasprotniki več koristili nego škodovali.

Posebno veselje so delali uredniku nekateri pesniki iz »neprivilegovanega« neučenega stanú, priprosti mladeniči, katerim je ugajal »Dom in Svet« tako, da so mu jeli pošiljati svoje proizvode. Reči moram, da sem pri nekaterih opazil pravi pesniški dar, le oblika je bila večinoma nedostatna. Kdor se spomni narodnih pesmij, jasno mu je takoj, kako utegne biti s temi pesmimi. Škoda, rekel sem pogostokrat, da nimajo šole! A prezreti tudi takih pevcev nečem in prav danes predstavljam občinstvu rojenega pesnika iz neučenega stanú. Ta pesnik nima visokošolske omike, ni študiral poetike in ni čital klasikov, a Bog sam mu je dal pri rojstvu svoj dar pesništva. Zato mi je pošiljajoč svoje mnoge pesmice pisal, da je že večkrat hotel pustiti pevanje, a ni se dalo. Prišlo mu je tako čudno v glavo in srce, zamislil se je, občutil neznano slast, a drugič zopet tugo — in zopet se je rodila pesmica. »Hotel sem nehati, a ne morem, da ne bi peval«. In naš pevec pravi, da tudi peti ga sili pri njegovem delu, »brez petja ne bi mogel živeti«. »Pač res, saj si pevec«, rekel sem si, čitajoč zanimiva pisma, ki mi slikajo pravega naravnega pesnika, ki mi odpirajo njegovo rahlo srce. Da, dolžan sem mu odgovor, dolžan prijazno besedo na tem mestu. Blagi čitatelj pač ne hode hud name zaradi tega.

Imenujmo ga tukaj tako, kakor se je podpisal sam pod pesem na prvi strani današnje